
Література

1. Бех І. Професійна спрямованість змісту навчання трудової діяльності школярів / І. Бех, М. Тименко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка №5. – 1999. – С. 15-21.
2. Зінченко В. П., Янцур М. С. Теорія і практика розбудови системи професійної орієнтації в сучасних умовах / Зінченко В. П., Янцур М. С. // Оновлення змісту і методів психології освіти та професійної орієнтації: Наук. зап. РДП. – Рівне, 1998. – Вип. 4. с.4–15.
3. Романова Е. С. 99 популярных профессий : психологический анализ и профессиограммы : учебное пособие / Е. С. Романова. – 2-е издание. – Санкт-Петербург : Питер, 2008. – 464 с.
4. Федоришин Б. Система професійної орієнтації як фактор формування особистості: історично- психологічний аспект/ Б Федоришин// Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: Зб. наук. пр.; [Редкол.: І. А. Зязюн та ін.]. – К.; Вінниця «ДОВ Вінниця», 2006, – Вип. 9. – С. 215-219.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Піддячий М. І.

Праця відноситься до питань гуманітарної безпеки, оскільки завдяки її результатам накопичуються ресурси для захисту людини, сім'ї, народу, держави. На сучасному етапі розвитку спостерігається деформація формування культури праці у підростаючого покоління, що викликана швидкозмінністю технологій, яка знаходиться у прямій залежності від комунікативних процесів [4, с. 144]. Потреби суспільства, особливості міжособистісних відносин та специфіка соціально-економічних процесів спонукає до розроблення нових видів праці й формування їх культурологічної основи.

Соціально-професійна діяльність є формою життєдіяльності як окремої людини, так і суспільства. Вона виступає провідним фактором соціогенезу у процесі історичного та еволюційного поступу суспільства і його класового структурування, а в особистісному вимірі є засобом самовираження,

самоствердження у процесі реалізації інтелектуального й творчого потенціалу на шляху формування психологічного досвіду.

Забезпечити виконання старшокласником лінійних і нелінійних освітніх, життєвих і трудових завдань у процесі навчання можуть фахівці з багатограним психологічним досвідом, який відповідає галузевим запитам на основі розроблених критеріїв. В інтеграційному ж процесі різновекторність життєвого простору людини формує її рівень психологічного досвіду, який у побудові особистісної траєкторії має аналізуватися та структурується за якісними і ціннісними ознаками [8, с. 59].

Однією з ознак є компетентності як набута в результаті діяльності характеристика особистості, що сприяє успішному входженню особистості в соціально-професійний простір. Вони розглядаються як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів і накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку здатності практично діяти, застосовуючи досвід успішної діяльності в певній сфері [2, с. 32]. Розробляються компетентності на різних рівнях засвоєння змісту освіти з дотриманням критеріїв вікової періодизації.

Одним із засобів, який допоможе старшокласнику адаптуватися, індивідуалізуватися та інтегруватися у різновиди діяльності є система соціально-професійного розвитку особистості. Розробляється соціально-професійний простір шляхом проектування на власному культурологічному підґрунті. У процесі розроблення проекту мають враховуватися ризики пов'язані із зовнішнім впливом учасників міжсуспільної взаємодії, які мають власну культуру, суспільні цінності та визначені пріоритети розвитку [5, с. 85].

Соціально-професійний розвиток старшокласників спрямований на духовне, інтелектуальне, фізичне, соціальне і професійне формування через поетапний індивідуальний вияв у системі її мотивів фундаментальної потреби пізнання в обраній для діяльності виробничій чи невиробничій сфері на ринку праці та застосуванні отриманих знань для становлення операційно-технологічної (діяльнісної) складової психологічної сфери з метою професійної взаємодії у процесі вироблення суспільно значущого продукту праці [3, с. 7]. Він є комплексною науково обґрунтованою системою форм, методів, засобів і технологій залучення до реалізації особистісних та громадянських значущих цілей, формування цінностей та розбудови відносин, яка цілеспрямовано використовується для досягнення мети: вироблення в свідомості людини внутрішньої потреби самовираження та самоствердження шляхом створення соціально значущих матеріальних і духовних цінностей необхідних для

задоволення потреб; засвоєння визначеного змісту освіти й застосування певної системи базових і спеціальних знань та норм, які дають змогу повною мірою функціонувати в суспільстві та професійному середовищі; реалізації творчого потенціалу, здібностей, задатків; формування рівнів компетентностей на етапах вікового розвитку; здобування психологічного та соціально-професійного досвіду; гармонізованого розвитку; капіталізації людських ресурсів в умовах реальної та прогнозованої трудової діяльності і взаємодії на ринку праці. Механізми формування та функціонування соціально-професійного розвитку старшокласників зумовлюються системою координат життєвого простору людини та суспільства. Складності його проектування пов'язані з: вибором напрямку професійної діяльності в швидкозмінних умовах життя та праці; системним підходом до організації психологічної діяльності в різних її формах та видах [7, с. 29]; об'єктивністю оцінки за працю, яка необхідна для забезпечення життєдіяльності суспільства та розвитку держави; заниженням рівня очікуваної винагороди за суспільно значущу виконану роботу; хронічним дефіцитом проектів і ресурсів для розвитку протягом життя тощо [6, с. 122].

У процесі соціально-професійного розвитку старшокласників визначається сукупність умов, що цілеспрямовано впливають на їхню життєдіяльність, свідомість і поведінку з метою формування певних якостей, переконань, ціннісних орієнтацій та потреб. Це сприяє соціалізації, усвідомленню себе особистістю, котрій близькі та зрозумілі інтереси інших. Доцільність створення системи соціально-професійного розвитку старшокласників пов'язана з: трансформацією зусиль суб'єктів діяльності шляхом закріплення взаємозв'язку компонентів навчально-виховного процесу (цільового, змістового, організаційного, діяльнісного, продуктивного) [1, с. 252]; розширенням діапазону можливостей впливу на особистість завдяки залученню до процесу освоєння природного й соціально-професійного середовищ; проектуванням умов саморозвитку, самореалізації та самоствердження особистості, що сприяє її самовираженню, вияву неповторної індивідуальності, гуманізації ділових і міжособистісних стосунків тощо.

З огляду на закономірні зв'язки між метою, засобами та результатами соціально-професійно спрямованого навчання старшокласників й умовами їх застосування увага приділяється таким основним складовим змісту освіти й вимогам до підготовки: 1) трудова діяльність та її інфраструктура; 2) праця людини; 3) професійна культура; 4) професійна орієнтація; 5) господарювання у побуті; 6) підприємницька діяльність; 7) соціально-професійна взаємодія на ринку праці.

З метою покращення системи підготовки старшокласників до соціально-професійної взаємодії подальшого дослідження потребує: вивчення закономірних зв'язків між цілями освіти і метою навчання у відповідності до особистісної значущості і суспільної необхідності на даному етапі розвитку; обґрунтування змісту освіти, технологій, форм, методів і засобів підготовки до життя та праці; проектування процесу формування компетентностей; розроблення шляхів забезпечення прогнозованих результатів освітньої діяльності; прогнозування кінцевих результатів навчання та перспективності їх застосування з метою отримання соціального пакету за результатами праці.

Література

1. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. К.; Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
2. Піддячий В. М. Естетичні засади професійного саморозвитку майбутнього педагога [Рукопис] : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2016. 279 с.
3. Піддячий М. І. Виховання і розвиток дітей засобами праці. Трудова підготовка в закладах освіти, 2007. Вип. 3. С. 6–9.
4. Піддячий М. І. Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація. Проблеми сучасного підручника. Київ : Пед. думка, 2015. Вип. 15 (2). С. 141–149.
5. Піддячий М. І. Соціально-професійна орієнтація учнів як напрям у підручникотворенні. Проблеми сучасного підручника. Київ : Пед. думка, 2011. С. 80–89.
6. Піддячий М. І. Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників до професійної діяльності в умовах профільного навчання: дис. ... д. пед. наук: 13.00.02 / Ін-т педагогіки НАПН України. Київ, 2010. 507 с.
7. Федоришин Б. О. Психологічні аспекти профорієнтації учнів. Київ : Знання, 1976. 48 с.
8. Формування освітнього середовища профільної школи: [колективна монографія] / Піддячий М. І. та ін. ; за ред. М. І. Піддячого. Київ : Педагогічна думка, 2013. 200 с.